राज्य माहिती आयुक्त, राज्य माहिती आयोग, महाराष्ट्र राज्य, खंडपीठ औरंगाबाद यांच्यासमोर माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम १८ अन्वये दाखल झालेली तक्रार

राज्य माहिती आयोग, खंडपीठ
औरंगाबाद, बचत भवन, लेखा व
कोषागार कार्यालयाच्या पाठीमागे,
औरंगाबाद-४३१००१

१) श्री. हेमंत कापडिया, शांतीनिकेतन कॉलनी, औरंगाबाद, : तक्रार अर्जदार
२) श्री. कमल किशोर नागोरी, औरंगाबाद
३) श्रीमती शकुंतला पंढरीनाथ शिरसाठ, खडकेश्वर,औरंगाबाद
४) श्री. दिनेश पवार, गारखेडा,औरंगाबाद
५) श्री. मोहसिन अहमद, रोशनगेट, औरंगाबाद व
६) श्री. सचिन अशोक निकम, लक्ष्मी कॉलनी, छावणीरोड,औरंगाबाद

विरुध्द

१) अध्यक्ष व व्यवस्थापकीय संचालक, जी.टी.एल.लि.मुख्य कार्यालय, जन्मभुमी चेंबर्स, बलार्ड इस्टेट, मुंबई-३८ : उत्तरवादी
२) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी म., मुख्य कार्यालय, प्रकाशगड,बांद्रा (पूर्व),मुंबई :
३) प्रधान सचिव, ऊर्जा विभाग, मंत्रालय,मुंबई-३२

१ तक्रार क्रमांक : २०१३/रामाआ/तक्रार/सिआर/१३६
२ सुनावणीची तारीख दि. १७-०६-२०१३
३ उपस्थिती :
३.१ तक्रारअर्जदार : उपस्थित
१) श्री. हेमंत कापडिया, शांतीनिकेतन कॉलनी, औरंगाबाद,
२) श्री. कमल किशोर नागोरी, औरंगाबाद
३) श्रीमती शकुंतला पंढरीनाथ शिरसाठ, खडकेश्वर,

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ,औरंगाबाद

औरंगाबाद

४) श्री. दिनेश पवार, गारखेडा,औरंगाबाद

५) श्री. मोहसिन अहमद, रोशनगेट, औरंगाबाद

३.२ प्रधान सचिव, ऊर्जा विभाग, मंत्रालय,मुंबई-३२ व महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी म.,मुंबई - प्रतिनिधी - श्री. दत्तात्रय वाहुळ, संचालक (वित्त),महावितरण : उपस्थित

३.३ अध्यक्ष व व्यवस्थापकीय संचालक, जी.टी.एल.लि.मुख्य कार्यालय, जन्मभुमी चेंबर्स, बलार्ड इस्टेट, मुंबई-३८- विधिज्ञ- ॲड.पी.आर.पाटील : उपस्थित

४ सुनावणीची तारीख दि. ०३-०८-२०१३

५ उपस्थिती

५.१ तक्रारअर्जदार : उपस्थित

१) श्री. हेमंत कापडिया, शांतीनिकेतन कॉलनी, औरंगाबाद,

२) श्री. कमल किशोर नागोरी, औरंगाबाद

३) श्री. सचिन निकम,औरंगाबाद

५.२ प्रधान सचिव, ऊर्जा विभाग, मंत्रालय,मुंबई-३२ व महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी म.,मुंबई - प्रतिनिधी - श्री. एस. डी. शिंदे, मुख्य अभियंता,महावितरण,औरंगाबाद विभाग : उपस्थित

५.३ अध्यक्ष व व्यवस्थापकीय संचालक, जी.टी.एल.लि.,मुख्य कार्यालय, जन्मभुमी चेंबर्स, बलार्ड इस्टेट, मुंबई-३८- विधिज्ञ- ॲड.पी.आर.पाटील : उपस्थित

५.४ श्री. अरूणकुमार सिन्हा, जी.टी.एल.लि. कंपनीचे अधिकृत पदाधिकारी : उपस्थित

६ निर्णयाची तारीख : दि. १८.११.२०१३

---

२) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम १८ मधील तरतुदीनुसार राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद येथे सर्वश्री हेमंत कापडिया,

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

शांतीनिकेतन कॉलनी, औरंगाबाद व कमल किशोर नागोरी व इतर (यापुढे तक्रारदार असे संबोधण्यात येईल) यांचे जी.टी.एल.लिमिटेड(यापुढे कंपनी असे संबोधण्यात येईल) या कंपनीच्या विरूद्ध तक्रारअर्ज प्राप्त झाले आहेत. या सर्व अर्जांमध्ये नमूद केले आहे की, माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील तरतुदीनुसार या कंपनीकडे माहिती अर्ज सादर केले असता, ते स्वीकारले जात नाहीत व अर्ज फेटाळले जातात व जी.टी.एल.लि. कंपनी ही खाजगी कंपनी असल्यामुळे या कंपनीस माहिती अधिकार कायदा लागू होत नाही, असे सांगितले जाते. महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित M.S.E.D.C.L.(यापुढे महावितरण असे संबोधण्यात येईल) ने जी.टी.एल.लि.कंपनीस सदरहू माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ (यापुढे अधिनियम असे संबोधण्यात येईल) लागू आहे, असे कळविले आहे. तथापि त्यावर कार्यवाही होत नाही. या बाबी विचारात घेता, अधिनियमातील प्रकरण ५ मधील कलम १८(१)(क) [Sec18(1)(a)] नुसार प्राप्त अधिकारान्वये तक्रारदारांचे संदर्भाधीन तक्रारअर्ज दाखल करुन घेण्यात आले. तसेच अधिनियमातील कलम १८(२)[Sec.18(2)] मधील तरतुदीनुसार सदर प्रकरण चौकशीयोग्य असल्याचा निष्कर्ष आयोगातर्फे काढण्यात आला. त्याचप्रमाणे सर्व तक्रारअर्ज कंपनीशी संबंधित असल्यामुळे राज्य माहिती आयोगातर्फे या सर्व तक्रारींसंदर्भात एकत्रित सुनावणी दि. १७.०६.२०१३ रोजी निश्चित करण्यात आली व या सुनावणीस उपस्थित राहण्यासाठी राज्य माहिती आयोगातर्फे दि.२४.०५.२०१३ रोजीच्या सूचनापत्राद्वारे (नोटीस) सर्व संबंधितांना कळविण्यात आले. त्यानुसार दि. १७.०६.२०१३ रोजी या सर्व तक्रारीसंदर्भात एकत्रित सुनावणी घेण्यात आली. सुनावणीकरिता उपस्थित तक्रारअर्जदार तसेच उत्तरवादी उपस्थितांची यादी पृष्ठ क्र.१ प्रमाणे आहे.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

या नोटीसमधील परिच्छेद ४ मध्ये स्पष्टपणे नमूद करण्यात आले होते की, तक्रारदार, कंपनी व महावितरण यांच्यातर्फे आयोगासमोर लेखी व मौखिक युक्तिवाद सादर करावा लागेल तसेच कंपनी व महावितरण/शासन यांच्या दरम्यान झालेल्या संबंधित सर्व करारनाम्यांच्या प्रती (Franchise Agreement) आयोगास सादर कराव्या लागतील.

३. प्रकरणात सुनावणीच्या सुरुवातीस कंपनीतर्फे विधिज्ञ श्री. प्रदीप पाटील यांनी राज्य माहिती आयोगापुढे खालील दोन मुद्दे उपस्थित केले.

१) राज्य माहिती आयोगाच्या औरंगाबाद खंडपिठाच्या कार्यकक्षेत विचाराधीन तक्रार येऊ शकते काय?

२) राज्य माहिती आयोगातर्फे एक सदस्यीय खंडपीठ माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम १८ नुसार सुनावणी घेऊ शकते का?

वरील मुद्दे उपस्थित करून विधिज्ञांनी जी.टी.एल. लि., या कंपनीला शासनाचे कोणतेही भरीव अनुदान प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष मिळत नाही तसेच ही कंपनी शासनाने निर्माण केली नसून यावर शासनाचे कोणतेही नियंत्रण नाही, असे कथन करून प्रस्तुत कंपनी ही सार्वजनिक मर्यादित कंपनी (Public Limited Company) आहे, असे निवेदन केले.

३.१ कंपनीतर्फे वर उपस्थित केलेल्या मुद्यांवर आयोगाचे अभिप्राय खालीलप्रमाणे आहेत.

३.१.१ माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ हा संसदेने संमत केल्यानंतर केंद्रीय शासनाने पारित केलेला कायदा आहे व तो राज्य शासनाने जशाच्या तसा लागू केला (अंमलात आणला) आहे. अधिनियमातील कलम (३) नुसार भारतीय नागरिक कलम ६(१) [Sec.6(1)] नुसार महाराष्ट्र शासनाअंतर्गत येणाऱ्या सर्व सार्वजनिक

प्राधिकरणांकडे माहितीचे अर्ज करून त्यांना आवश्यक ती माहिती प्राप्त करून घेऊ शकतात. अधिनियमातील कलम १५(१) [Sec.15(1)] नुसार महाराष्ट्र शासनाने राज्य माहिती आयोग निर्माण केलेला आहे. 'नागरिक ' हा माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ मधील केंद्रबिंदू असल्याने त्यांच्या सोयीकरिता औरंगाबाद, नागपूर, अमरावती, कोकण, पुणे, नाशिक व मुंबई येथे दोन अशी आठ विविध ठिकाणी राज्य माहिती आयोगाची खंडपीठे निर्माण केली आहेत. अर्जदार ज्या खंडपिठाच्या कार्यक्षेत्रातील रहिवासी आहेत, ते त्या संबंधित खंडपीठाकडे अर्ज करू शकतात व संबंधित नागरीक ज्या राज्य माहिती आयोग खंडपिठाच्या कार्यक्षेत्रात निवास करतो ती-ती खंडपीठे अशी प्रकरणे हाताळतील, असे आदेश राज्य मुख्य माहिती आयुक्तांनी अधिनियमातील कलम १५(४) अन्वये दि. २५ एप्रिल २०११ रोजी काढले आहेत. या बाबी विचारात घेता कंपनीच्या वकिलांनी उपस्थित केलेल्या मुद्दा क्र. १ चे उत्तर "होय" असे आहे व प्रस्तुत अर्ज हा औरंगाबाद खंडपीठाच्या कार्यक्षेत्रात येत असल्यामुळे सदर खंडपीठापुढे त्यांची सुनावणी होऊ शकते, या निष्कर्षाप्रत आयोग येत आहे.

३.१.२ केंद्रीय माहिती आयोग तसेच विविध राज्य माहिती आयोगाच्या कामकाजासंदर्भात रिट याचिका क्र. २१०/२०१२ (No.210 of 2012) नमित शर्मा विरूद्ध युनियन ऑफ इंडिया या प्रकरणात मा. सर्वोच्च न्यायालयामध्ये सुनावणी होऊन दि. १३.०९.२०१२ रोजी निर्णय देण्यात आला आहे. तथापि, या निर्णयावर मा. सर्वोच्च न्यायालयामध्ये दाखल झालेल्या पुनर्विलोकन याचिकेवर मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि. १६.०४.२०१३ रोजी निर्णय देऊन पूर्वीच्या म्हणजे दि. १३.०९.२०१२ रोजीच्या निर्णयामधील उपपरिच्छेद १०६.८ व १०६.९ यास स्थगिती दिली आहे. सदर निर्णयांचे अवलोकन केले असता, असेही दिसून येत आहे की, मा. सर्वोच्च

न्यायालयाच्या या निर्णयाद्वारे कोणत्याही राज्य माहिती आयोगातील कामकाज थांबविण्याचा किंवा बंद करण्याचा कोणताही हेतू नव्हता. त्यामुळे दोनही निर्णयांचा साकल्याने विचार करता एक सदस्यीय खंडपीठ या प्रचलीत कार्यपद्धतीनुसार आयोगाचे कामकाज पुढे चालू ठेवण्यास अनुमती देण्यात आली आहे हे दिसून येते व अशाप्रकारे केंद्रीय माहिती आयोग तसेच सर्व राज्य माहिती आयोगांचे कामकाज सुरू आहे. रिट याचिका क्र. २१०/२०१२ (No.210 of 2012) युनियन ऑफ इंडिया विरूद्ध नमित शर्मा या प्रकरणासंदर्भात पुनर्विलोकन याचिका दाखल झाली होती. त्यावर सर्वोच्च न्यायालयाने पुनर्विलोकन याचिका क्र. २३०९/२०१२ (रिट याचिका क्र. २१०/२०१२) नमित शर्मा विरूद्ध युनियन ऑफ इंडिया आणि पुनर्विलोकन याचिका क्र. २६७५/२०१२ (रिट याचिका क्र. २१०/२०१२) राजस्थान राज्य व इतर विरूद्ध नमित शर्मा या प्रकरणांच्या अनुषंगाने दि. ०३.०९.२०१३ रोजी अंतीम निर्णय दिलेला आहे. या निर्णयानुसार केंद्रीय माहिती आयोग तसेच सर्व राज्य माहिती आयोगास द्विसदस्यीय खंडपीठाने सुनावणी घेणे जरुरी नाही, हे स्पष्ट होत आहे.

३.१.३ कंपनीतर्फे सदर प्रकरणात दोन सदस्यांच्या खंडपीठाने सुनावणी घ्यावी, याकरिता उपरोक्त परिच्छेद ३.२ मध्ये नमूद केलेल्या मा. सर्वोच्च न्यायालयाने पुनर्विलोकन याचिका *क्र.२३०९/२०१२ श्री. नमीत शर्मा वि.युनियन ऑफ इंडिया* या प्रकरणात दि. १६.०४.२०१३ रोजी दिलेल्या निर्णयातील खालील परिच्छेदाकडे लक्ष वेधले आहे.

"We further direct that wherever Chief Information Commissioner is of the opinion that intricate questions of law will have to be decided in a matter coming before the Information Commissioners, he will ensure that the matter is

heard by a Bench of which at least one member has knowledge and experience in the field of Law."

ही बाब लक्षात घेऊन राज्य मुख्य माहिती आयुक्तांकडे दि. ०६.०७.२०१३ रोजी राज्य माहिती आयोग औरंगाबाद खंडपीठाने संदर्भ केला आहे. या संदर्भामध्ये नमूद करण्यात आले आहे की, कंपनी किंवा संस्था किंवा ट्रस्ट इ. निकाय (Any Body)हे अधिनियमातील कलम २(h) मधील व्याख्येनुसार 'सार्वजनिक प्राधिकरण' ठरतात किंवा कसे, ही बाब पाहण्यामध्ये कोणतीही कायदेशीर क्लिष्टता दिसून येत नाही व अशा विविध कंपनी किंवा संस्था किंवा ट्रस्टच्या (Bodies) संदर्भात अधिनियमातील तरतुदीनुसार महाराष्ट्र राज्यातील सर्व राज्य माहिती आयोगांच्या एक सदस्यीय खंडपीठांपुढे स्वतंत्रपणे सुनावणी होऊन निर्णय घेतले जात आहेत. त्यानुसार विचाराधीन प्रकरण राज्य माहिती आयोगाच्या प्रस्तुत एक सदस्यीय खंडपीठापुढे चालविण्यास हरकत नसावी, या प्रस्तावास राज्य मुख्य माहिती आयुक्तांनी सहमती दर्शवून प्रस्तुत प्रकरणावर एक सदस्यीय खंडपीठाने सुनावणी घेऊन निर्णय घेण्यास मान्यता दिली आहे. यामुळे कंपनीतर्फे विधिज्ञांनी उपस्थित केलेल्या वरील मुद्दा क्र.२ चे उत्तर यास्तव "होय" असे आहे. प्रसंगवशात, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि. ०३.०९.२०१३ रोजी दिलेल्या उपरोक्त नमूद निर्णयात द्विसदस्यीय खंडपीठाची अट मागे घेतली आहे.

यास्तव सदरहू दोन मुद्दे तर्कसंगत व समर्थनीय (Tenable) नसल्याने अधिक्रमित (Overruled) करण्यात येत आहेत.

४. तक्रारीच्या अनुषंगाने संबंधितांनी आयोगापुढे केलेला युक्तिवाद खालीलप्रमाणे आहे.

४.१ अर्जदार श्री. हेमंत कापडिया यांनी सर्व तक्रारदारांचे प्रतिनिधीत्व केले व कथन केले की, संपूर्ण महाराष्ट्राकरिता भारतीय विद्युत कायदा, २००३ (Indian Electricity Act, 2003) अन्वये महावितरण विजेच्या वितरणाचे परवानाधारक (Distribution Licensee) आहेत व त्यांना विद्युत वितरणाचा परवाना देण्यात आलेला आहे. महावितरण या प्राधिकरणाने दि. ०१.०५.२०११ पासून औरंगाबाद शहराकरिता विजेच्या वितरणासंदर्भात विक्रीहक्काची अधिकृत परवानगी देऊन सदरील कंपनीला डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) म्हणून नियुक्त केले आहे. ही कंपनी भारतात नोंदणीकृत कंपनी असून या कंपनीस भारतातील सर्व कायदे लागू होतात. या कंपनीकडे त्यांनी जे माहितीचे अर्ज केले आहेत त्यामध्ये व्यापक जनहित आहे. प्रस्तुत प्रकरणी त्यांनी दि. ०८.०८.२०१२ रोजी माहितीचा अर्ज महावितरणकडे केला. हा माहितीचा अर्ज दि. २९.०८.२०१२ रोजी महावितरणने जी.टी.एल.लि. या कंपनीकडे पाठविला. तथापि आजपावेतो त्यांना माहिती प्राप्त झालेली नाही. यास्तव त्यांनी दि. २९.०९.२०१२ रोजी महावितरणकडे प्रथम अपील दाखल केले. त्यावर त्यांना महावितरणकडून उत्तर प्राप्त झाले की, कंपनीकडून माहिती प्राप्त न झाल्यामुळे माहिती देता येत नाही. तदनंतर कंपनीला दि. ०१.१०.२०१२ रोजी स्पीडपोस्टाने अर्ज पाठविल्यावर कंपनीने माहिती देण्यास नकार दिला आहे. अशाप्रकारे दोनही बाजूंकडून त्यांना प्रतिसाद मिळालेला नाही. श्री. कापडिया यांनी युक्तिवादात पुढे असेही कथन केले की, दि. २२.०३.२०१३ रोजी महावितरणने कंपनीला कळविले आहे की, अर्जदाराने मागितलेली माहिती फ्रँचाईसी (Franchise) करारानुसार उपलब्ध करून देण्यात यावी. तदनंतर त्यांनी पुन्हा दि. ०२.०४.२०१३ रोजी कंपनीकडे माहितीचा अर्ज केला. तथापि, त्यांना प्रतिसाद मिळालेला नाही म्हणून त्यांनी राज्य माहिती आयोगाकडे कलम १८ अंतर्गत दि.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

१५.०४.२०१३ रोजी तक्रार दाखल केली आहे. त्यावर आज रोजी सुनावणी घेण्यात येत आहे.

४.२ श्री.कापडिया यांनी पुढे असेही कथन केले की, कंपनी ही महावितरणची फ्रँचाईसी (Franchise) आहे. त्यावर महावितरणचे पूर्ण नियंत्रण आहे. त्यामुळे कलम 2(h) मधील (i) या उपकलमानुसार सदरहू कंपनी "सार्वजनिक प्राधिकरण" होत आहे. त्यामुळे त्यांच्या कार्यालयाकडे प्राप्त होणारे सर्व माहितीचे अर्ज त्यांनी स्वीकारून तदनंतर माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मधील तरतुदीनुसार कार्यवाही करणे आवश्यक आहे. या पृष्ठ्यर्थ त्यांनी मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने Delhi Integrated Multi Model Transit System Ltd. विरुद्ध श्री. राकेश अग्रवाल व सचिन सप्रा यांच्या रिट पिटीशन क्र. (C) 2380/2010 आणि C.M. No. 2381/ 2010- या प्रकरणात दि. 06.07.2012 रोजी दिलेल्या निर्णयाचा संदर्भ दिला. या प्रकरणात मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने या कंपनीला शासनाकडून प्राप्त होणारे आर्थिक सहाय्य क्षुल्लक नसून भरीव आहे, या निष्कर्षाप्रत येऊन केंद्रीय माहिती आयोगाने सदरहू कंपनीस माहिती अधिकार लागू होत असल्याबाबत दिलेल्या निर्णयास सहमती दर्शविली आहे.

४.३ श्री.कापडिया यांनी महावितरण व कंपनीमध्ये झालेल्या करारनाम्याकडे आयोगाचे लक्ष वेधले. या करारनाम्यानुसार महावितरणने करावयाची सर्व कामे फ्रँचाईसी (Franchise) ला करावयाची आहेत. त्याचप्रमाणे कंपनी ही महावितरणची केवळ डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) असून विद्युत वितरणासंदर्भात अनुज्ञप्तीधारक (Licensee) होणार नाही, अशीही तरतुद आहे. करारनाम्याच्या कलम ५.५ नुसार कंपनी ही डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) आहे. त्यामुळे सदरहू कंपनीने महावितरणच्या सर्व जबाबदाऱ्या व

कर्त्यव्यपालनाची बंधने (Liabilities & performance obligations) अस्तित्वातील कायदा व नियम (Law & Regulations) यानुसार स्वीकारली आहेत. अतः त्यांनी राज्य माहिती आयोगास विनंती केली की, अशाप्रकारे सदरहू कंपनीचा अधिनियमातील कलम २(ज)[Sec.2(h)] नुसार सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या व्याख्येत समावेश होत असल्याने कंपनीस माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील सर्व तरतुदी लागू होतील. यामुळे राज्य माहिती आयोगाने कंपनीमध्ये जन माहिती अधिकाऱ्याची नेमणूक करण्याचे कंपनीला तसेच महावितरण विभागाच्या अधिकाऱ्यांना आदेश द्यावेत व माहिती अर्जास प्रतिसाद न दिल्यामुळे सर्व अर्जदारांना नुकसान भरपाई देण्यात यावी.

५. आयोगातर्फे सदरहू प्रकरणात सुनावणी आयोजित करण्यात आली व कलम १८(३)(क) [Sec.18(3)(a)] मधील अधिकारानुसार व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी, म. मुख्य कार्यालय, प्रकाशगड,बांद्रा (पूर्व),मुंबई व प्रधान सचिव (ऊर्जा विभाग), मंत्रालय,मुंबई यांना विशेष साक्षीकरिता पाचारण करण्यात आले. त्यानुसार त्या दोघातर्फे प्रतिनिधी म्हणून आज रोजी सुनावणीसाठी संचालक (वित्त), महावितरण मर्या., मुंबई हे उपस्थित आहेत.

५.१ संचालक (वित्त), महावितरण मर्या., मुंबई यांनी त्यांच्या युक्तिवादात कथन केले की, भारतीय विद्युत कायदा, २००३ नुसार महावितरणला विद्युत वितरणाचा परवाना प्राप्त झालेला आहे व मुंबई वगळून उर्वरित संपूर्ण महाराष्ट्रात त्यांच्यामार्फत विद्युत वितरण करण्यात येते. त्यांनी पुढे असे कथन केले की, महावितरण अधिनियमातील कलम २(ज)[Sec.2(h)]नुसार सार्वजनिक प्राधिकरण होत आहे. त्यामुळे त्यांच्या कार्यालयात जन माहिती अधिकारी व जन अपिलीय अधिकारी यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे. औरंगाबाद शहर परिक्षेत्रासाठी विद्युत वितरण

करण्याकरिता स्पर्धात्मक निविदेची पद्धत अवलंबून जी.टी.एल.लि. या कंपनीची फ्रँचाईसी (Franchise) म्हणून निवड करण्यात आली आहे. या विशेष प्रयोजनासाठी कंपनीशी १५ वर्षे कालावधीकरिता करार करण्यात आला आहे. यापूर्वी २००७ मध्ये भिवंडी शहराकरिता व तदनंतर मे, २०११ मध्ये औरंगाबाद व नागपूर परिक्षेत्राकरिता व तदनंतर नोव्हेंबर,२०११ मध्ये जळगावकरिता वेगवेगळ्या कंपनींची फ्रँचाईसी (Franchise) म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे. तथापि कंपनीशी करारनामा करताना माहितीचा अधिकार अधिनियम,२००५ विचारात घेतलेला नाही. असे असूनही कंपनीवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी अधीक्षक अभियंता, विद्युत मंडळ, औरंगाबाद यांची नोडल अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे व त्यांच्या कार्यालयात जन माहिती व अपिलीय अधिकारी यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे. महावितरणतर्फे दि. २२.०३.२०१३ रोजीच्या पत्राद्वारे कंपनीला स्पष्टपणे कळविण्यात आले आहे की, माहितीचा अधिकार अधिनियमातील तरतुदी त्यांना लागू होत असल्याकारणाने माहितीच्या अर्जासंदर्भातील माहिती उपलब्ध करुन देणे त्यांना आवश्यक आहे. तसेच कंपनीला असेही कळविण्यात आले आहे की, करारनाम्याच्या तरतुदीनुसार कंपनीने ग्राहकांच्या संदर्भात असलेल्या सर्व जबाबदाऱ्या व उत्तरदायित्व स्वीकारले असल्याने कंपनीच्या कामकाजामध्ये पारदर्शकता असणे अनिवार्य आहे. यास्तव माहितीच्या अर्जासंदर्भात नोडल अधिकाऱ्याने मागितलेली माहिती कंपनीने सत्वर उपलब्ध करून द्यावी. तथापि वर उद्‌धृत केलेल्या प्रकरणामध्ये तक्रारदारांस माहिती मिळालेली नाही, ही बाब सत्य असल्याचे त्यांनी आयोगासमोर मान्य केले. त्यांच्याजवळ उपलब्ध असलेल्या अभिलेखांवरून त्यांनी आयोगासमोर कथन केले की, आतापर्यंत माहिती अधिकार अधिनियमाअंतर्गत कंपनीसंदर्भातील माहितीबाबत त्यांच्याकडे प्राप्त झालेल्या एकूण १८ अर्जांपैकी ७ अर्जांस कंपनीकडून माहिती प्राप्त

करून घेऊन विहित मुदतीत प्रतिसाद देण्यात आलेला आहे व ११ अर्ज प्रलंबित आहेत.

५.२ आयोगाने पृच्छा केली असता महावितरण व कंपनीमध्ये केलेल्या या करारनाम्यातील मुख्य वैशिष्ट्याबाबत त्यांनी कथन केले की, कंपनीकडे औरंगाबाद शहरातील संपूर्ण विद्युत वितरण व्यवस्था सोपविताना त्यांच्याकडील सर्व संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) ज्यामध्ये विद्युत जोडण्या, विद्युत पोल, घरगुती विद्युत मिटर, इ.चा समावेश होतो. ही सर्व संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) ज्या स्थितीत आहेत, त्या स्थितीत कंपनीला देण्यात आली आहेत. शासननिर्मीत विजेचा पुरवठा सदरहू कंपनीस करण्यात येत असून केवळ विद्युत वितरण व्यवस्था व वितरणाच्या संसाधनांची देखभाल व दुरुस्ती कंपनीने करणे करारपत्रकानुसार अभिप्रेत आहे. कंपनीस देण्यात आलेल्या या संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) यांची एकत्रित किंमत केली तर ती कोटयावधी रुपयांची होईल. करारनाम्यातील तरतुदीनुसार या व्यतिरिक्त पुढील ५ वर्षाकरिता प्रतिवर्षी १५ कोटी रुपये कंपनीस पायाभूत सोयींमध्ये सुधारणा करणे, वाढ करणे (Upgradation, Expansion) या प्रयोजनाकरिता अतिरिक्त अनुदान देण्यात येत आहे. प्रस्तुत कंपनीने कामकाज सुरु केल्यानंतर महावितरणच्या संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) यामध्ये कोणतीही भरीव वाढ केलेली नाही. तसेच कंपनीने देखभाल व दुरुस्तीवर केलेला खर्चही अत्यल्प आहे.

६. आज दि. १७.०६.२०१३ रोजी तक्रारदार यांचे प्रतिनिधी श्री. कापडिया यांनी त्यांचा लेखी युक्तिवाद सादर केला आहे. तक्रारदार यांनी सादर केलेल्या लेखी युक्तिवाद व तक्रारींच्या प्रती महावितरण व ऊर्जा विभागातर्फे उपस्थित असलेले संचालक (वित्त) व कंपनीचे विधिज्ञ यांनी मागणी केल्यानुसार त्यांना देण्यात आल्या.

महावितरण व कंपनीचे विधिज्ञ यांच्यातर्फे लेखी युक्तिवाद सादर करण्यात आलेला नाही व त्यांनी लेखी युक्तिवाद सादर करण्याकरिता काही कालावधी देण्याची आयोगास विनंती केली. यास्तव या दोनही उत्तरवादी पक्षास लेखी युक्तिवाद सादर करण्याकरिता आयोगातर्फे कालावधी देण्यात आला.

७. त्यानुसार महावितरण व ऊर्जा विभागातर्फे संचालक (वित्त) यांनी दि. २९.०६.२०१३ व कंपनीतर्फे विधिज्ञ यांनी दि.०१.०७.२०१३ रोजी लेखी युक्तिवाद सादर केला.

८. दि. १७.०६.२०१३ रोजीच्या सुनावणीच्या वेळी आयोगासमोर कंपनीतर्फे मौखिक तसेच लेखी युक्तिवाद सादर करणे अभिप्रेत होते. त्याचप्रमाणे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम २(ज) [Sec.2(h)] मध्ये नमूद केलेल्या 'सार्वजनिक प्राधिकरणा' च्या व्याख्येमध्ये कंपनीचा समावेश कसा होत नाही, या बाबतचा युक्तिवाद त्यांनी करणे आवश्यक होते. तथापि त्यांनी युक्तिवाद केलेला नाही व दि. ०१.०७.२०१३ रोजी सादर केलेल्या लेखी युक्तिवादात नमूद केले आहे की, तक्रारदारांच्या तक्रारींच्या प्रती प्राप्त न झाल्याने त्यासंदर्भात युक्तिवाद सादर करण्यासाठी पुरेसा वेळ त्यांना मिळाला नाही. ही बाब विचारात घेता, कंपनीला त्यांची बाजू मांडण्याकरिता आयोगातर्फे पुन्हा संधी देण्यात येऊन सुनावणीची पुढील तारीख दि. ०३.०८.२०१३ अशी निश्चित करण्यात आली व याबाबतची नोटीस नोंदणीकृत टपालाद्वारे दि.११.०७.२०१३ रोजीच्या सूचनापत्राद्वारे पाठविली आहे. दि. ०३.०८.२०१३ रोजीच्या सुनावणीच्या वेळी उपस्थित तक्रारदार, महावितरणचे प्रतिनिधी तसेच कंपनीचे अधिकारी, विधीज्ञ यांच्या उपस्थितीबाबतचा तपशील पृष्ठ क्र. २ वर दिल्याप्रमाणे आहे.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

८.१ दि. ०३.०८.२०१३ रोजी सुनावणीच्या वेळी कंपनीतर्फे विधीज्ञ यांनी युक्तिवादात नमूद केले की, त्यांची कंपनी ही खाजगी कंपनी आहे. या कंपनीने स्पर्धात्मक निविदेच्या माध्यमाने फ्रँचाईसी (Franchise) म्हणून प्रस्तुत काम मिळविले आहे. या कंपनीमध्ये शासनाचे कोणत्याही प्रकारचे प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष भागभांडवल (Shares) अथवा निधी (Grants) नाही. त्यांना करारनाम्यानुसार महावितरणकडून संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) वापर करण्यास मिळाली आहे. ही संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) त्यांना हस्तांतरित केलेली नाही. महावितरण व कंपनीशी झालेल्या या करारनाम्यानुसार कंपनीच्या कामकाजासंदर्भातील तक्रारींच्या निवारणासाठी *ऑम्बुड्झमन्*(Ombudsman) च्या नियुक्तीची तरतुद करण्यात आली आहे. या करारनाम्यानुसार पुढील दहा वर्षात संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) च्या देखभाल व दुरुस्तीकरिता सुमारे ११५ कोटी रुपये खर्च करणे कंपनीस आवश्यक आहे. त्यापैकी आतापर्यंत ₹२० कोटी खर्च केलेले आहेत. भारतीय विद्युत कायदा,२००३ नुसार दुसऱ्या कोणत्याही सिव्हील कोर्टाला/न्यायालयाला किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणाला कंपनीशी निगडीत बाबींसंदर्भात सुनावणी घेता येणार नाही, अशी तरतुद आहे. म्हणून कंपनी ही माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम २(ज) [Sec.2(h)] नुसार 'सार्वजनिक प्राधिकरण' होत नाही, असा त्यांचा युक्तिवाद आहे.

८.२. तक्रारदाराच्या तर्फे त्यांचे प्रतिनिधित्व करीत असलेले श्री. कापडिया यांनी युक्तिवाद केला की, कंपनीने त्यांना माहितीचा अधिकार अधिनियम लागू नाही, ही बाब कुठेही अमान्य केलेली नाही. त्यामुळे ही माहिती कंपनीने महावितरण मार्फत देण्याऐवजी सरळ अर्जदारास देणे आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे महावितरणची औरंगाबाद शहरातील संपूर्ण संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) जसे -विजेचे खांब,

राज्य माहिती आयोग ★ खंडपीठ, औरंगाबाद ★

वायर्स,ट्रान्सफॉर्मर तसेच सर्व प्रकारचे (घरगुती, व्यावसायिक, औद्योगिक) ग्राहकांचे विद्युत मिटर - सदरहू कंपनीला हस्तांतर करण्यात आली आहेत. महावितरणने कंपनीशी केलेल्या करारनाम्यानुसार महावितरण पार पाडत असलेल्या सर्व जबाबदाऱ्या कंपनीला पार पाडावयाच्या आहेत. रिलायन्स कंपनी,मुंबई संदर्भात कंपनीच्या विधिज्ञांनी केलेला युक्तिवाद योग्य नाही, कारण रिलायन्स कंपनी ही वीज वितरण परवानाधारक (Distribution Licensee) आहे तर जी.टी.एल. लि.कंपनी ही वीज वितरणाच्या संदर्भात डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) आहे. भारतीय विद्युत कायदा, २००३ प्रमाणे या दोनही संस्था ही वेगवेगळी प्राधिकरणे (entity) आहेत. करारनामा करण्याच्या दिवशी जे कायदे अस्तित्वात आहेत ते सर्व कायदे वीज वितरण करणाऱ्या डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) ला लागू होतात.

८.३. तसेच करारनाम्यानुसार कंपनीने सर्व प्रकरणाचे नियतकालीक अहवाल (Reports) महावितरणला सादर करणे आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे कंपनीने कर्त्यव्यात कसूर (default) केल्यास या संदर्भात पूर्ण हस्तक्षेपाचे अधिकार महावितरणला आहेत. त्यामुळे कंपनीवर महावितरणचे संपूर्ण नियंत्रण आहे. या व्यतिरिक्त औरंगाबाद शहरातील महावितरणची सुमारे ९९० कोटींची संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) फ्रँचाईसी (Franchise) ला वापरण्यास विनामूल्य दिलेली आहेत. तसेच सबस्टेशनची जमीन ठिकठिकाणी विनामूल्य वापरण्यासाठी दिली असून कार्यालयीन इमारतही वापरण्यास अत्यंत नाममात्र दरावर दिलेली आहे. तसेच महावितरणची कॉम्प्युटर हार्डवेअर आणि सॉफ्टवेअर इ.साधनसामग्री दरमहा ₹७०,०००/- इतक्या नाममात्र दराने वापरण्यास दिलेली आहे. या व्यतिरिक्त करारनाम्यानुसार प्रतिवर्षी १५ कोटी रुपये मूलभूत सुविधांमध्ये वाढ करण्यास निधी

देण्यात येतो. कंपनीने घेतलेल्या भूमिकेबाबत श्री. कापडिया यांनी पुढे आश्चर्य व्यक्त केले की, कंपनी माहिती अधिकार अधिनियमांतर्गत महावितरणमार्फत माहिती देण्यास तयार आहे. परंतु सरळ माहिती देण्यास तयार नाही. त्याचप्रमाणे या सर्व बाबी विचारात घेता हे सिद्ध होते की, कंपनीवर महावितरणचे पूर्ण नियंत्रण आहे. तसेच कंपनीस भरीव अनुदान देण्यात आले आहे व करारनाम्याप्रमाणे अस्तित्वातील सर्व कायदे कंपनीस लागू होतात म्हणून सदरची कंपनी अधिनियमातील 'सार्वजनिक प्राधिकरण' या व्याख्येत येते. यास्तव राज्य माहिती आयोगाने कंपनीला 'सार्वजनिक प्राधिकरण' घोषित करावे व अर्जदार नागरिकांना सरळ माहिती देण्याकरिता बंधन घालावे व आतापर्यंत माहिती न दिल्यामुळे आयोगाने योग्य ती नुकसान भरपाई मंजूर करावी.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

८.४. यावर कंपनीच्या वकिलांनी त्यांच्या युक्तिवादात कथन केले की, करारनाम्यातील तरतुदीनुसार विद्युत दर हा महावितरणच्या तरतुदीनुसार ठरविण्यात येतो व त्यानुसार ग्राहकांना लावण्यात येतो. तसेच श्री. कापडिया यांनी केलेला- "महावितरणने कंपनीला संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) वर्ग केली आहेत- हा युक्तिवाद त्यांना मान्य नाही. कारण ही संसाधने कंपनीला केवळ वापरण्यासाठी दिलेले आहेत." व यासंदर्भात तरतुदी करारनाम्यातील कलम ५.१ नुसार केलेल्या आहेत व करारनाम्याचा कालावधी संपल्यानंतर ही संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) शासनास परत करावयाची आहेत, असा युक्तिवाद केला व कंपनी ही अधिनियमात नमूद केल्याप्रमाणे 'सार्वजनिक प्राधिकरण'या व्याख्येत येत नाही. परंतु करारनाम्यानुसार माहितीचा अधिकार अधिनियमानुसार मागितलेली माहिती अर्जदारांना महावितरणमार्फत देऊ अशी सरतेशेवटी भूमिका घेतली.

०९. यावर आयोगाचे अभिप्राय असे आहेत की, माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम 2(क)[Sec.2(a)] व कलम २(ज)[Sec.2(h)] मधील तरतुदी प्रथम पाहणे जरूरी आहे. कलम 2(क)[Sec.2(a)] मध्ये समुचित शासन (Appropriate Government) ची व्याख्या दिली आहे. त्यामध्ये नमूद केले आहे की,

(a) "appropriate Government" means in relation to a public authority which is established, constituted, owned, controlled or substantially financed by funds provided directly or indirectly --

(i) by the Central Government or the Union territory administration, the Central Government;

(ii) by the State Government, the State Government;

तसेच हा माहितीचा कायदा कोणकोणत्या निकायास लागू होतो, याबाबत कलम २(ज) [Sec.2(h)] मध्ये स्पष्ट केलेले आहे. या बाबींवरून स्पष्ट होते की, अस्तित्वातील कायद्यानुसार अंमलात असलेल्या तसेच अधिनियमातील कलम २ (ज)[Sec.2(h)] मध्ये नमूद केलेले निकष पूर्ण करणाऱ्या सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ हा कायदा लागू आहे.

भारतीय विद्युत कायदा,२००३ नुसार दुसऱ्या कोणत्याही सिव्हील कोर्टाला/न्यायालयाला किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणाला कंपनीशी निगडीत बाबींसंदर्भात सुनावणी घेता येणार नाही, अशी तरतुद आहे. म्हणून कंपनी ही माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम कलम २ (ज) [Sec.2(h)] नुसार सार्वजनिक प्राधिकरण होत नाही, हा कंपनीतर्फे करण्यात आलेला युक्तिवाद वस्तुनिष्ठ तसेच तर्कसंगत नाही. कारण भारतीय विद्युत कायदा, २००३ नुसार विद्युत बाबींशी निगडीत निवाडयांसंदर्भात वर नमूद केलेली तरतुद लागू होऊ शकेल. तथापि

नागरिकांना माहिती उपलब्ध करून देण्याकरिता अंमलात आणलेला माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ हा कायदा सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना लागू आहे.

१०. महावितरणतर्फे श्री. एस.डी.शिंदे, मुख्य अभियंता यांनी प्रतिनिधित्व करताना आयोगासमोर कथन केले की, कंपनीकडे सध्या ३०५ कोटी रुपयांची थकबाकी आहे. ही रक्कम कंपनीस वापरण्यास मिळालेली आहे.

११. दोनही बाजूंचा युक्तिवाद ऐकून घेतल्यानंतर प्रकरण निर्णयासाठी राखून ठेवण्यात आले.

१२. आयोगास सादर करण्यात आलेली निवेदने व कागदपत्रे पाहण्यात आली. आयोगापुढील लेखी व मौखिक युक्तिवाद तसेच सादर करण्यात आलेल्या कागदपत्रांचे अवलोकन करता, या प्रकरणी राज्य माहिती आयोगाचे निष्कर्ष खालीलप्रमाणे आहेत.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

१२.१ तक्रारदार यांनी कंपनीकडे माहितीचे अर्ज केलेले आहेत. त्या अर्जास प्रतिसाद मिळालेला नाही. माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील तरतुदीनुसार या कंपनीकडे माहिती अर्ज सादर केले असता, ते स्वीकारले जात नाहीत व अर्ज फेटाळले जातात व जी.टी.एल.लि.कंपनी ही खाजगी कंपनी असल्यामुळे या कंपनीस माहिती अधिकार कायदा लागू होत नाही, असे त्यांना सांगितले जाते.

१२.२ यासंदर्भात अधिनियमातील प्रकरण ५: माहिती आयोगांचे अधिकार व कार्ये, अपील व शास्ती [Chapter V: (Powers and functions of Information Commissions, appeal and penalties] मधील माहिती आयोगांचे अधिकार व कार्ये याकडे लक्ष वेधण्यात येत आहे. त्यामधील कलम १८(१) [Chapter: V Sec. 18(1)] मध्ये खालीलप्रमाणे स्पष्टपणे नमूद केले आहे.

18.(1) Subject to the provisions of this Act, it shall be the duty of the Central Information Commission or State Information Commission, as the case may be, to receive and inquire into a complaint from any person,-

(a) who has been unable to submit a request to a Central Public Information Officer or State Public Information Officer, as the case may be, either by reason that no such officer has been appointed under this Act, or because the Central Assistant Public Information Officer or State Assistant Public Information Officer, as the case may be, has refused to accept his or her application for information or appeal under this Act for forwarding the same to the Central Public Information Officer or State Public Information Officer or senior officer specified in subsection(1) of section 19 or the Central Information Commission or the State Information Commission, as the case may be;

(b) who has been refused access to any information requested under this Act;

(c) who has not been given a response to a request for information or access to information within the time limit specified under this Act.

(d) who has been required to pay an amount of fee which he or she considers unreasonable;

(e) who believes that he or she has been given incomplete, misleading or false information under this Act; and

(f) in respect of any other matter relating to requesting or obtaining access to records under this Act.

(2) Where the Central Information Commission or State Information Commission, as the case may be, is satisfied that there are reasonable grounds to inquire into the matter, it may initiate an inquiry in respect thereof.

(3) The Central Information Commission or State Information Commission, as the case may be, shall, while inquiring into any matter under this section, have the same powers as are vested in a civil court while trying a suit under the Code of Civil Procedure, 1908 (5 of 1908), in respect of the following matter, namely:-

(a) summoning and enforcing the attendance of persons and compel them to give oral or written evidence on oath and to produce the documents or things;

(b) requiring the discovery and inspection of documents;

(c) receiving evidence on affidavit;

(d) requisitioning any public record or copies thereof from any court or office,

(e) issuing summons for examination of witnesses or documents; and

(f) any other matter which may be prescribed.

(4) Notwithstanding anything inconsistent contained in any other Act of Parliament or State Legislature, as the case may be, the Central Information Commission or the State Information

Commission, as the case may be, may during the inquiry of any complaint under this Act, examine any record to which this Act applies which is under the control of the public authority, and no such record may be withheld from it on any grounds.

अत: राज्य माहिती आयोगास प्राप्त अधिकारान्वये प्रस्तुत प्रकरण चौकशीयोग्य आहे, या निष्कर्षाप्रत येऊन सुनावणी घेण्यात आली आहे.

१२.३ अधिनियमातील कलम ३ [Sec.(3)] नुसार प्रत्येक नागरिकास प्राप्त अधिकारानुसार ते सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे माहितीचा अर्ज कलम ६(१) [Sec. 6(1)] नुसार करू शकतात व त्यानुसार तक्रारदारांनी कंपनीकडे माहितीसाठीचे अर्ज दाखल केलेले आहेत. अधिनियमातील तरतुदीनुसार नागरिकांना माहिती देण्याची जबाबदारी कोणत्या प्राधिकरणाची/संस्थेची/ निकायाची आहे, हे निश्चित केले आहे व अशा प्राधिकरणांना, निकायांना किंवा अशासकीय संघटनांना 'सार्वजनिक प्राधिकरण' म्हणून संबोधण्यात आले आहे. सदरची कंपनी अधिनियमातील कलम २(ज) [Sec 2(h)] मधील तरतुदीनुसार 'सार्वजनिक प्राधिकरण' होते किंवा कसे, ही बाब सर्वप्रथम पहावी लागेल.

१२.४ अधिनियमातील कलम २(ज)[Sec.2(h)] मध्ये 'सार्वजनिक प्राधिकरणा'ची व्याख्या दिलेली आहे व त्यामधील तरतुदी खालीलप्रमाणे आहेत.

2.(h) "public authority" means any authority or body or institution of self government established or constituted -

(a) by or under the Constitution;
(b) by any other law made by Parliament;
(c) by any other law made by State Legislature;
(d) by notification issued or order made by the appropriate Government,

And includes any----

(i) body owned, controlled or substantially financed;
(ii) non-Government organization substantially financed, directly or indirectly by funds provided by the appropriate Government;"

१२.५ वरील बाबींचा विचार करताना 'माहिती' या संज्ञेच्या अधिनियमातील कलम २(च) [Sec.2(f)] मधील व्याख्येचा सुद्धा विचार करणे आवश्यक आहे. कलम २(च) [Sec.2(f)] खालीलप्रमाणे आहे.

2.(f) "information" means any material in any form, including records, documents, memos, e-mails, opinions, advices, press releases, circulars, orders, logbooks, contracts, reports, papers, samples, models, data material held in any electronic form and information relating to any private body which can be accessed by a public authority under any other law for the time being in force;

अधिनियमातील या कलमान्वये 'माहिती'ची व्याख्या स्पष्ट करताना असेही नमूद करण्यात आले आहे की, "information relating to any private body which can be accessed by a public authority under any other law for the time being in force;"

अत: जी माहिती त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या अन्य कोणत्याही कायद्यान्वये सार्वजनिक प्राधिकरणास मिळविता येईल अशी कोणत्याही खाजगी निकायाशी संबंधित माहिती," ही 'माहिती' या व्याख्येत येते म्हणून अशी माहिती अधिनियमाखाली उघड (disclosable) करण्यायोग्य आहे. यावरून एक बाब स्पष्ट

होत आहे की, खाजगी निकायांशी संबंधित माहितीसुद्धा माहितीचा अधिकार अधिनियमातील तरतुदीनुसार उपलब्ध होऊ शकते व याकरिता असे खाजगी निकाय (Private Body) कलम २(ज) [Sec.2(h)] नुसार सार्वजनिक प्राधिकरण असणे आवश्यक नाही. परंतु या करिता संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या जन माहिती अधिकारी यांचेकडे माहितीचा अर्ज केलेला असणे आवश्यक आहे. असो. आता प्रस्तुत कंपनी कलम २(ज) [Sec.2(h)] मधील उपकलम (i) मधील तरतुदीनुसार 'सार्वजनिक प्राधिकरणा'च्या व्याख्येत येते किंवा कसे, ही बाब पाहणे योग्य ठरत आहे.

१२.६ या तक्रार अर्जांच्या संदर्भात व प्रस्तुत प्रकरणाच्या अनुषंगाने मा. उच्च न्यायालय तसेच केंद्रीय माहिती आयोगाचे खालील निर्णय विचारात घेणे आवश्यक ठरत आहे.

१२.६.१ मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने रिट पिटीशन क्र. (C) 6129/2007 व रिट पिटीशन (C) 7770/2008- कृषक भारती को-ऑपरेटिव्ह लि. वि. रमेशचंद बावा या प्रकरणात दि. 14.05.2010 रोजी दिलेल्या निर्णयामध्ये दिलेले अभिप्राय खालीलप्रमाणे आहेत.

> "13.---
> ---------------------The expression "and includes" (Ref: Sec.2(d) connotes that those entities which answer the description following those words need not fall within the definition of entities that precedes those words. The word "includes" is generally understood in statutory interpretation as enlarging meaning of the phrases in the body of the statute."

यावरून हे स्पष्ट होते की, अधिनियमातील कलम २(ज)(एक) [2(h)(i)] चा विचार स्वतंत्रपणे करणे जरुरी आहे. त्या पूर्वीची उपकलमे विचारात घेण्याची आवश्यकता नाही.

१२.६.२ मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने इंडीयन ऑलंपिक असोशिएशन व इतर वि. वीरेश मलिक व इतर (WP) (C) No.: 876/2007 या प्रकरणी दि. ७ जानेवारी, २०१० रोजी Indian Olympic Association कलम २(ज) [Sec. 2(h)] नुसार "सार्वजनिक प्राधिकरण" आहे असा निर्णय दिला आहे. त्याचप्रमाणे याच निर्णयामध्ये मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने संस्कृत शाळा ही "सार्वजनिक प्राधिकरण" आहे, ही बाब निश्चित केली आहे. केंद्रीय माहिती आयोगाने दि. 22.04.2010 रोजी अमरदीप वालीया विरुद्ध चंदीगड लॉन टेनिस असोसिएशन संदर्भात [फाईल नं. CIC/ LS/ C/ 2009/900377] या प्रकरणात सदरील संस्था सार्वजनिक प्राधिकरण होते किंवा कसे याबाबत निर्णय दिला आहे. या निर्णयातील परिच्छेद क्र.19 चा सारांश खालीलप्रमाणे आहे.

> "19. The gravamen of the above judgments is that for a private entity to qualify to be a public authority, substantive financing does not mean "majority" financing. What is important is that the funding by the appropriate Government is achieving a "felt need of a section of the public or to secure larger societal goals." The ratio of the above judgments, particularly of Delhi High Court, applies to the present case on all the fours. A huge property has been placed at the disposal of CLTA by the Chandigarh

Administration at a notional rental of Rs.100/- per annum. Besides, grant of one lakh rupees was also given to CLTA in FY 2008-09. Concededly, CLTA fulfills the felt need of a section of the society by way of imparting training to the budding tennis players. It is, therefore, held that CLTA is a Public Authority."

१२.६.३ यावरून भरीव अनुदानाचा विचार करताना फक्त रोख (Cash) अनुदानाचा विचार करून चालणार नाही तर जमीन, इतर साधनसंपत्ती व संसाधने (Assets & Resources), करातील सवलती इ.चाही विचार करणे आवश्यक आहे. तसेच केंद्रीय माहिती आयोगाने दिलेल्या अन्य एका दि. 21.01.2011 रोजीच्या निर्णयामध्ये प्रदीप भानोत विरुद्ध चंदीगड क्लब, चंदीगड [फाईल क्र. CIC/LS/A2010/ 001184] या निर्णयामध्ये चंदीगड क्लब ही संस्था सार्वजनिक प्राधिकरण असल्याचे निष्कर्ष काढलेले आहेत. या निर्णयातील संबंधित अभिप्रायाचा सारांश खालीलप्रमाणे आहेत.

"In view of the aforesaid circumstances and in view of the fact that said club is being indirectly financed for promotion of public services by the Chandigarh Administration the same is squarely covered under the definition of 'Public authority'as defined under section 2(h) (ii) of the RTI Act, 2005."

१२.६.४ प्रस्तुत कंपनी औरंगाबाद शहरातील सर्व निवासी, औद्योगिक, व्यावसायिक ग्राहकांना विद्युत पुरवठा करत आहे, यामध्ये जनसेवा आहे. माहिती अधिकार अधिनियमामधील भूमिका व उद्दिष्टये सार्वजनिक प्राधिकरणामधील कामकाजात पारदर्शकता (Transperency) आणणे असून उत्तरदायित्व

(Accountibility) निश्चित करणे आहे. विशेषतः अशा निकायाच्या संबंधात जेथे त्यांच्या कामकाजाचा परिणाम (Impact) प्रत्येक नागरिकाच्या दैनंदिन जीवनावर होतो. तेथे ही बाब प्रामुख्याने पाहणे आवश्यक आहे. मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने इंडियन ऑलंपिक असोशिएशन विरूद्ध वीरेश मलिक व इतर [(WP) (C) No. 876/2007] या प्रकरणी दिलेल्या निर्णयावरून ही बाब अधिक स्पष्ट होते. निर्णयाचा सारांश खालीलप्रमाणे आहे.

"The Act marks a legislative milestone in the post independence era to further democracy. It empowers citizens and information applicants to demand and be supplied with information about public records. Parliamentary endeavor is to extend it also to public authorities which impact *citizens* daily lives. The Act mandates disclosure of all manner of information and abolishes the concept of locus standi of the information applicant; no justification for applying (for information) is necessary; decisions and decision making processes, which affect lives of individuals and groups of citizens are now open to examination. *Parliamentary intention apparently was to empower people with the means to scrutinize government and public processes, and ensure transparency.* At the same time, the need of society at large, and Governments as well as individuals in particular, to ensure that sensitive information is kept

out of bounds have also been accommodated under the Act."

१२.६.५ कोणत्या स्वरुपाच्या अनुदानाचा माहितीचा अधिकार अधिनियम, 2005 मधील कलम 2(ज)(एक) [Sec.2(h)(i)] मध्ये नमूद केलेल्या भरीव अनुदान (Substantial financing) या सदरात समावेश होऊ शकेल, या संदर्भात मा. दिल्ली उच्च न्यायालयाने दि. 07.01.2010 रोजी इंडियन ऑलम्पिक असोसिएशन विरूद्ध विरेश मलिक आणि इतर यांच्या रिट पिटीशन क्र. 876/2007 मध्ये दिलेल्या अभिप्रायाचा सारांश खालीलप्रमाणे आहे.

"45. Now, if the parliamentary intention was to expand the scope of the definition "public authority" and not restrict it to the four categories mentioned in the first part, but to comprehend other bodies or institutions, the next question is whether that intention is coloured by the use of the specific terms, to be read along with the controlling clause ' authority.... Of self government" and "established or constituted by or under" a notification. A facial interpretation would indicate that even the bodies brought in by the extended definition: (i) " Body owned, controlled or substantially financed; (ii) Non-Government organization substantially financed, directly or indirectly by funds provided by the appropriate Government." are to be constituted under, or established by a notification, issued by the appropriate government. If, indeed, such

were the intention, sub-clause (i) is a surplusage, since the body would have to be one of self government, substantially financed, and constituted by a notification, issued by the appropriate government. Secondly – perhaps more importantly, it would be highly anomalous to expect a 'non-government organization" to be constituted or established by or under a notification issued by the government. These two internal indications actually have the effect of extending the scope of the defination "public authority"; it is, thus, not necessary that the institutions falling under the inclusive part have to be constituted, or established under a notification issued in that regard. Another significant aspect here is that even in the inclusive part, Parliament has nuanced the term; sub-clause (i) talks of a "body, owned, controlled or substantially financed" by the appropriate government (the subject object relationship ending with sub-clause (ii). In the case of control, or ownership, the intention here was that irrespective of the constitution.(i.e. it might not be under or by a notification), if there was substantial financing, by the appropriate Govt., and ownership or control, the body is deemed to be a public authority.)

याच निर्णयामध्ये पुढे असेही नमूद केले आहे की,

"This court therefore, concludes that what amounts to "substantial" financing cannot be straight-jacketed into rigid formulae, of universal application. Of necessity, each case would have to be examined on its own facts. That the percentage of funding is not "majority" financing, or that the body is an impermanent one, are not material. Equally, that the institution or organization is not controlled, and is autonomous is irrelevalnt; indeed, the concept of nongovernment organization means that it is independent of any manner of government control in its establishment, or management. That the organization does not perform- or pre-dominantly performs – "public" duties, too, may not be material, as long as the object for funding is achieving a felt need of a section of the public, or to secure larger societal goals. To the extent of such funding, indeed, the organization may be a tool, or vehicle for the executive government's policy fulfillment plan. This view, about coverage of the enactment, without any limitation, so long as there is public financing."

१२.६.६ कंपनीतर्फे विधिज्ञांनी त्यांच्या युक्तिवादामध्ये आयोगासमोर मुंबई येथील रिलायन्स कंपनीच्या संदर्भात मा. उच्च न्यायालय,मुंबई येथे राज्य माहिती आयोगाच्या निर्णयासंदर्भात प्रकरण दाखल असून राज्य माहिती आयोगाच्या निर्णयास न्यायालयाने स्थगिती दिली आहे, असा मुद्दा उपस्थित करून प्रस्तुत प्रकरण सध्या

विचारात घेण्यात येऊ नये, असा युक्तिवाद केला आहे. अशाप्रकारच्या प्रकल्पामध्ये विविध निकष (Parameters) असतात व जबाबदाऱ्या व उत्तरदायित्व त्या-त्या करारनाम्यानुसार भिन्न-भिन्न असतात. त्याचप्रमाणे प्रत्येक प्रकल्पामध्ये शासनातर्फे कंपनीस होत असलेली प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष मदत व शासनाचे नियंत्रण हे वेगळ्या प्रमाणात (proportion) असते. तसेच वर नमूद केलेल्या मा. उच्च न्यायालयाच्या निर्णयात हे स्पष्ट केले आहे की, भरीव अनुदानाबाबत कोणतेही एक निश्चित सूत्र (formula) निश्चित करता येऊ शकत नाही, की ज्याचा सर्वत्र सर्व प्रकल्पांसाठी वापर होऊ शकेल आणि म्हणून प्रत्येक प्रकरणाच्या गुणवत्तेवर व त्या प्रकरणाशी संबंधित असलेल्या वस्तुस्थितीवर (facts) वर ही बाब तपासावी लागेल. म्हणून प्रस्तुत प्रकरणाचा स्वतंत्रपणे विचार करणे आवश्यक आहे. आयोगाने पृच्छा केली असता,जी.टी.एल.लि. संदर्भात प्रस्तुत प्रकरणाच्या अनुषंगाने कोणत्याही मा. न्यायालयाच्या खंडपीठाकडे प्रकरण न्यायप्रविष्ट नाही, ही बाब कंपनीच्या विधिज्ञांनी आयोगासमोर त्यांच्या युक्तिवादात स्पष्ट केली. म्हणून कंपनीने उपस्थित केलेला मुद्दा वस्तुनिष्ठ व तर्कसंगत ठरत नाही व त्यामुळे आयोगातर्फे फेटाळण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे कंपनीच्या लेखी युक्तिवादामध्ये उपस्थित करण्यात आलेले, मा. न्यायालयाच्या निर्णयांचे इतर संदर्भ या प्रकरणी लागू होत नाहीत, असे आयोगाचे मत आहे.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद

१२.६.७ याच दृष्टीकोनातून कर्नाटक उच्च न्यायालयाने रिट पिटीशन क्र. 12076/2008 मध्ये बंगलोर इंटरनॅशनल एअरपोर्ट लिमिटेड विरुद्ध कर्नाटक माहिती आयोगाने दि. 09.02.2010 रोजी निर्णय दिला आहे, त्यामध्ये नमूद केले आहे की,

> "Let us now consider what are the implications of the words 'substantially financed'. It is obvious that as per Section 2(h)(i) "body substantially financed"

would be a body where the ownership may not lie with the Government, nor the control. Hence clearly the wording 'substantially financed' would have to be given meaning at less than 50% holding. The company law gives significant rights to those who own 26% of the shares in a company. Perhaps this could be taken to define the criterion of 'substantial finance'. The finance could be as equity or subsidies in land or concession in taxation."

याच निर्णयामध्ये सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या कर्तव्यासंदर्भात दिलेले अभिप्राय खालीलप्रमाणे आहेत.

"A public authority may be described as a person or administrative body entrusted with functions to perform for the benefit of the public and ----not for private profit. Not every such person or body is expressly defined as a public authority or body, and the meaning of public authority or body may vary according to the statutory context; one of the distinguishing features of an authority not being a public authority, is profit making. It is not incumbent that a body in order to be a public body must always be constituted by a statute; for an authority to be a 'public authority' it must be an authority exercised or capable of being exercised for the benefit of the public."

१२.६.८ त्याचप्रमाणे मा.कर्नाटक उच्च न्यायालयाने रिट पिटीशन क्र. ३४०९५/ २०१० मंगलोर सेझ लिमिटेट वि. कर्नाटक माहिती आयोग या संदर्भात दि. 14th August 2012 रोजी दिलेल्या निर्णयामधील खालील टिप्पणी विचारात घेणे आवश्यक आहे.

> The word "substantial" has no fixed meaning. For the purpose of legislation, it ought to be understood definitely by construing its context. As has been held by this Court in the case of *Bangalore International Airport Limited Vs. Karnataka Information Commission* and others reported in ILR 2010 Kar 3214, the word "substantial" has to be understood in contradiction to the word trival and where the funding is not trivial, to be ignored as pittance, the same would be substantial funding because it comes from public funds. <u>It need not necessarily be by a cash flow but also by any other kind.</u>

१२.७ महाराष्ट्र राज्यामध्ये भारतीय विद्युत कायदा, २००३ अन्वये विद्युत वितरणासाठी मुंबई वगळता इतर क्षेत्रातील विद्युत वितरणाचा परवाना (Distribution Licence) महावितरणला प्राप्त झालेला आहे. औरंगाबाद शहराचाही त्यामध्ये समावेश होतो व २०११ पर्यंत औरंगाबाद शहरामध्ये महावितरणकडे विद्युत वितरणाची तसेच संसाधनांची देखभाल व दुरुस्तीची जबाबदारी होती. शासनाने धोरणात्मक निर्णय घेऊन औरंगाबाद शहराकरिता महावितरण करीत असलेली विद्युत वितरणासंदर्भातील संपूर्ण कामे करण्याच्या

विशिष्ट उद्देशाने विहित कालावधीकरिता विद्युत वितरणाकरिता डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) ची नेमणूक करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे.

स्पर्धात्मक निविदेनंतर मे, २०११ पासून पुढे कंपनीची डिस्ट्रिब्युशन फ्रँचाईसी (Distribution Franchise) म्हणून नेमणूक करण्यात आली व या प्रयोजनार्थ कंपनी व महावितरण यांच्यामध्ये एक करारनामा निश्चित करण्यात आला. या करारनाम्यातील कलम ५.५ खालीलप्रमाणे आहे.

"5.5 Liabilities and Obligations

The Distribution Franchise shall accept all liabilities and perform all obligations of the distribution licensee in the Franchise Area as a franchise of MSEDCL, in compliance with the Law, Regulations and Directives of MERC issued from time to time as if they were apply to licensee and directives of MSEDCL for compliance of laws, regulations, orders and directives of MERC."

यावरून हे स्पष्ट होत आहे की, कंपनीने या करारनाम्याद्वारे महावितरणच्या संबंधित सर्व जबाबदाऱ्या व उत्तरदायित्त्व स्वीकारलेले आहे. त्याचप्रमाणे कलम ४(१) चा सुद्धा विचार करणे आवश्यक आहे.

"4.1 Grant of Franchise:

Subject to the terms and conditions of this Agreement and the Act, MSEDCL agrees to sale/supply electricity to the Distribution Franchise at annual Input Rates for further distribution in the Franchise Area and the Distribution Franchise hereby

agrees that it shall perform all the obligations and accept all the liabilities of MSEDCL, on behalf of Distribution Licensee for the Franchise Area as stipulated in the Law, as if they were toapply to the Distribution Licensee and other activities as stipulated in this Agreement. In consideration of the above, the Distribution Franchisee shall have " Right to Use" the MSEDCL Distribution Assets and all other rights, powers and authorities available to MSEDCL as a Distribution Licensee to perform its obligation under this Agreement. Distribution Franchisee however shall not be the owner of MSEDCL Distribution Assets.

या सर्व बाबींवरून असे दिसून येत आहे की, प्रत्येक ग्राहकास विद्युत पुरवठा देणे, कंपनीला दिलेल्या संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) यांची देखभाल व दुरूस्ती करणे, त्यासंदर्भात देयके तयार करणे, देयके वसूल करणे इत्यादी बाबी कंपनी परस्पर करत आहे व यासंदर्भातील सर्व कागदपत्रे कंपनीकडे उपलब्ध आहेत. असे अंदाजे २,४०,००० ग्राहक औरंगाबाद शहरात आहेत.त्यामध्ये निवासी, व्यापारी व औद्योगिक इ. ग्राहकांचा समावेश आहे.

१२.८ कंपनीला महावितरण किंवा शासनातर्फे प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष अनुदान मिळाले आहे काय, ही बाब पाहता आयोगापुढील युक्तिवाद व कागदपत्रांवरून असे दिसून येत आहे की, कंपनीला विद्युत वितरणाच्या कामाकरिता महावितरणतर्फे हस्तांतरित करण्यात आलेली सर्व संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) फार महत्त्वाची व आवश्यक आहे. ती हस्तांतरित केली नाही तर कंपनीला आज उभारावी लागेल व

त्यासाठी अंदाजे ९०० कोटी रुपये खर्च येईल. अतः अप्रत्यक्षपणे फार मोठया प्रमाणात कंपनीस शासनाचे आर्थिक सहाय्य मिळाले आहे. यामध्ये - विद्युत पुरवठा करण्याची वितरण व्यवस्था (transmission & distribution), प्रत्येक ग्राहकास देण्यात आलेले व्यावसायिक किंवा घरगुती विद्युत मिटर - इत्यादींचा समावेश आहे. तसेच कंपनीला त्यांची विद्युत वितरणाशी संबंधित सर्व कामांची जबाबदारी पार पाडण्याकरिता विद्युत पुरवठा महावितरण पूर्णपणे देत आहे. कंपनीतर्फे विद्युत पुरवठयासाठी कोणत्याही स्वरूपात विद्युत निर्मिती करण्यात येत नाही. औरंगाबाद शहरातील संपूर्ण वितरणव्यवस्था जसे - विजेचे खांब, वायर्स,ट्रान्सफॉर्मर तसेच प्रत्येक ग्राहकाचे विद्युत मिटर जसे आहे तसे कंपनीला दिलेले आहेत. त्यामध्ये खालील बाबी समाविष्ट आहेत.

1. Complete Assets with Lands and Building of 21 Nos. 33/11 KV S/Stns. And one switching s/stns.
2. All 33 KV Lines. (29 Nos with length 176 km.)
3. All 11 KV Lines. (127 Nos with length of 811 km.)
4. All DTCs.
5. LT Lines aprrox.2300 k.m.
6. Section Office 26 Nos. alongwith the Asset as per list.
7. S/Dn. Office 8 Nos. alongwith the Assets as per list.
8. Complete DTC Centers 3278 Nos.

अशाप्रकारे महावितरणकडून कंपनीस भरीव मदत झालेली आहे. या सर्व संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) यांचे ऐतिहासिक मूल्य काढल्यास प्रचंड प्रमाणात होईल व त्याचा अंदाज सुमारे ३०० कोटी रुपये आहे. यामध्ये कोणतीही भरीव वाढ कंपनीने केलेली नाही. या बाबी कंपनीने स्वतः खरेदी करण्याचे ठरविल्यास मोठी

रक्कम लागेल. याची कंपनीच्यादृष्टीने बचत झाली आहे म्हणजे कंपनीस ₹३०० कोटी इतके अप्रत्यक्षपणे अनुदान मिळाले आहे. या बाबीची नोंद घेणे येथे आवश्यक आहे. वरील बाबींवरून स्पष्ट होत आहे की, महावितरणने करारबद्ध केलेल्या या कंपनीला महावितरणतर्फे भरीव अनुदान अप्रत्यक्षपणे प्राप्त झाले आहे. शासनाने दिलेला भूखंड, विद्युत पुरवठा करण्यासाठी निर्माण केलेली संसाधने (Assets) इ. चा अप्रत्यक्ष अनुदानात समावेश होतो. कारण या बाबींकरिता कंपनीला गुंतवणूकीसाठी खर्च करावा लागलेला नाही, अन्यथा त्यांना खर्च करावा लागला असता. तसेच हे ही स्पष्ट होत आहे की, करारनाम्यानुसार कंपनीला पायाभूत सोयींमध्ये सुधारणा करणे व वाढ करणे इ. बाबींकरिता मे,२०११ पासून पुढील पाच वर्षांकरिता प्रतिवर्षी पंधरा कोटी रुपये एवढी रक्कम देण्यात येणार आहे. त्याप्रमाणे आतापर्यंत कंपनीने महावितरणच्या संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) मध्ये वाढ करण्याकरिता स्वत:चा कोणताही खर्च केलेला नाही. या सर्व बाबींवरून शासनाच्या प्रचंड संपत्तीचा वापर करून कंपनी करारनाम्यानुसार आपली जबाबदारी व उत्तरदायित्व निभावत आहे. यास्तव कंपनीस नुसते भरीव अनुदानच नव्हे तर त्यापेक्षा कितीतरी जास्त आर्थिक मदत (far more than substantial) प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे झालेली आहे. ही मदत झाली नसती तर कंपनी काम करू शकली नसती. तसेच ही मदत सततची (on sustainable basis) आहे व पुढील पंधरा वर्ष कंपनीस उपलब्ध राहणार आहे. या व्यतिरिक्त कंपनीला सबस्टेशनच्या जमिनी ठिकठिकाणी विनामूल्य वापरास देण्यात आल्या आहेत. कार्यालयीन इमारतीही वापरास अत्यंत नाममात्र दरावर देण्यात आल्या आहेत. तसेच महावितरणच्या मालकीचे कॉम्प्युटर सॉफ्टवेअर व हार्डवेअर इ. सामग्री दरमहा ₹७०,०००/- इतक्या नाममात्र दराने वापरास दिली आहे. या व्यतिरिक्त करारनाम्यामधील तरतुदीनुसार सुमारे १५ कोटी रुपये इतका निधी प्रतिवर्षी मूलभूत

सुविधांमध्ये वाढ करण्यास देण्यात येतो. या सर्व बाबी विचारात घेता अधिनियमातील कलम २(ज)(एक)[Sec.2(h)(i)] मधील तरतुदीनुसार 'सार्वजनिक प्राधिकरणा'- च्या व्याख्येमध्ये कंपनीचा समावेश होत असल्याचे स्पष्ट होत आहे.

१२.९ औरंगाबाद शहरातील ग्राहकांना पुरवावयाचा विद्युत पुरवठा हा पूर्णपणे कंपनीला शासनाकडून मिळतो. विद्युत पुरवठयाचे दर वेगवेगळया ग्राहकांसाठी विद्युत नियामक मंडळाकडून निश्चित करण्यात येतात. विद्युत पुरवठा ग्राहकांना करण्यासाठी विद्युत पुरवठा करण्याचे निकष व विनिर्देश (Specifications) शासनाकडून निश्चित केलेले आहेत. करारनाम्यानुसार कंपनीने सर्व प्रकारचे नियतकालीक अहवाल महावितरणला नियमितपणे सादर करणे आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे कंपनीने कर्तव्यात कसूर (default) केल्यास त्यासंदर्भात हस्तक्षेपाचे अधिकार महावितरणला आहेत. कंपनीतर्फे योग्य प्रमाणात मूलभूत सुविधांमध्ये वाढ करणे तसेच कंपनीला दिलेल्या संसाधने व साधनसंपत्ती (Assets) यांची देखभाल व दुरूस्ती करणे, याकरिता देखील निकष व विनिर्देश (Specifications) निश्चित केलेले आहेत. यावरून हे स्पष्टपणे दिसून येत आहे की, महावितरणाने विद्युत वितरणाच्या कार्यान्वयन व देखभाली करिता (Operation & maintenance) निश्चित केलेल्या भक्कम चौकटीमध्येच कंपनी काम करीत आहे. त्यामुळे कंपनीवर महावितरणचे नियंत्रण आहे, हे सिद्ध होते.

पुढे असेही की, कंपनीस माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील तरतुदी लागू होतात असे महावितरणतर्फे कंपनीला दि. २२.०३.२०१३ रोजीच्या पत्रान्वये कळविण्यात आलेले आहे. या पत्रातील खालील परिच्छेदाकडे लक्ष वेधण्यात येत आहे.

"The Right to Information Act 2005 mandates to comply with all the provisions of the Act by the Public Authority. All the legal requirements regarding giving information as to the acts, functioning as well as maintenance of record of the company as envisaged by the Act is required to be complied by the Public Authority. Under the Franchisee Agreement, M/S. GTL has undertaken all the obligations of the Public Distribution Company towards the consumers of the public utility in Aurangabad Urban I & II divisions. In order to assure transparency of the functioning of this Company towards the public at large as well as the end user of the system, the portion of the licensee area under Franchisee Agreement can not be exempted. To give the information in respect of that area also is a legal obligation to be discharged under the Act. In such circumstances, any information asked from MSEDCL by any citizen will have to be given as per the provision of the Act. The information cannot be denied because particular sector is covered under the Franchise Agreement."

एखाद्याने स्वत:चे अधिकार हे दुसऱ्या व्यक्तीला प्रदान केले असले तरी मूळ अधिकार प्रदान करणाऱ्याकडेच असतात, असे कायद्याचे तत्व आहे.

"Deligation does not imply a parting with power by the person who grants the deligation but points rather to conferring of an authority to do certain things which otherwise the person would have to do himself." (AIR 1963 MP 74)

१२.१० येथे "सेवा क्षेत्र" (सार्वजनिक सेवा) याबद्दल मा. न्यायालयाचे निर्णय अवलोकन करणे संयुक्तिक ठरत आहे.

According to Encyclopaedic Law Lexican 21st Century Unabridged Edition by Justice C.K. Thakker, Ashoka Law House New Delhi (India) "Public utilities" :- A public or private owned company that sells electricity, natural gas, telephone service, water, other utilities. Most utilities operate as monopolies in their respective geographical areas."

" Public Utility Undertaking- There is no statutory definition of "Public Utility" in the context of Indian Enactment that may be relivant for our present purpose. There is a definition of "Public Utility Service" In Section 2(n) of the Industrial Desputes Act, 1947, which inter alia, covers "any industry which supplies power, light or water to the public and certain notified industries. (AIR 1990 SC 1851) व त्यामुळेच प्रस्तुत कंपनी करीत असलेले कार्य प्रत्यक्षपणे ती शासनाचीच सेवा ठरते असा निष्कर्ष काढावयास हरकत नाही. औरंगाबाद शहरात सुमारे २,४०,००० ग्राहकांना ही सेवा देण्यात येत आहे. अतः प्रत्येक नागरिकांशी ही सेवा निगडीत आहे. मे, २०११ मध्ये

महावितरण व कंपनी या दोहोंमध्ये झालेला संदर्भित करारनामा अंमलात आल्यापासून विद्युत ग्राहकांच्या व इतर विद्युत वितरणाच्या संदर्भातील संपूर्ण माहिती कंपनीकडे उपलब्ध आहे. त्यामुळे कंपनीची जबाबदारी व उत्तरदायित्व हे प्रत्यक्ष व सरळपणे प्रत्येक नागरिकाशी आहे. यामुळे कंपनी करीत असलेल्या कामाचे व त्यामध्ये दिसून येत असलेले सार्वजनिक सेवेचे स्वरूप पाहता, अधिनियमातील कलम २ (ज)[Sec.2(h)] मधील तरतुदींच्या कक्षेमध्ये (Ambit) कंपनी येते, असे स्पष्ट होत आहे.

१२.११ वरील सर्व बाबींवरून स्पष्ट होत आहे की, कंपनीला शासनाचे कितीतरी जास्त प्रमाणात (far more than substantial) प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष अनुदान आहे. ज्यायोगे करारनाम्यानुसार कंपनीस कार्य करणे शक्य झाले आहे. त्याचप्रमाणे या करारनाम्याच्या संदर्भात महावितरणचे कंपनीवर नियंत्रण आहे. तसेच कंपनी करीत असलेले कार्य एकप्रकारे सार्वजनिक सेवाच आहे. कंपनीतर्फे विधिज्ञांनी त्यांच्या युक्तिवादामध्ये माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ नुसार नागरिकांनी मागितलेली माहिती देण्यास कंपनी तयार आहे, ही बाब मान्य केली आहे.तथापि अशी माहिती ते महावितरणमार्फत देण्यास तयार आहेत, असा युक्तिवाद केला आहे. इथे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या प्रस्तावनेचा (Preamble) विचार करणे आवश्यक आहे. या प्रस्तावनेमध्ये स्पष्ट केले आहे की, या अधिनियमानुसार नागरिकांना सत्वर माहिती मिळण्याच्यादृष्टीने एक व्यवहार्य कार्यप्रणाली अंमलात आणावयाची आहे. कंपनीचा प्रस्ताव की - माहिती महावितरणमार्फत देण्यात येईल यामुळे अव्यवहार्य आहे.

१२.१२ उपरोक्त सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करता प्रस्तुत कंपनी माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम २(ज)(एक)[Sec.2(h)(i)]

मधील तरतुदीनुसार 'सार्वजनिक प्राधिकरण' ठरत आहे, या निष्कर्षाप्रत आयोग येत आहे. अत: या प्रकल्पाकरिता कंपनीस अधिनियमातील सार्वजनिक प्राधिकरणास लागू असलेल्या सर्व तरतुदी लागू होत आहेत. याकरिता कंपनीला खालीलप्रमाणे कार्यवाही करावी लागेल.

१) अधिनियमातील कलम ५(१)[Sec.5(1)] नुसार जन माहिती अधिकारी व कलम ५(२)[Sec.5(2)] नुसार सहायक जन माहिती अधिकारी यांची निश्चिती (designate) करणे त्याचप्रमाणे कलम १९(१)[Sec.19(1)] नुसार दाखल झालेल्या प्रथम अपिलावर कार्यवाही करण्यासाठी प्रथम अपिलीय अधिकारी यांची निश्चिती (designate) करणे.

२) अधिनियमातील कलम ४[Sec.4] मधील तरतुदीनुसार या प्रकल्पाकरिता कंपनीने कार्यवाही करणे व सार्वजनिक प्राधिकरण या नात्याने कलम ४ (१)(ख)[Sec.4(1)(b)] नुसार कंपनीकडे उपलब्ध असलेली माहिती स्वेच्छेने प्रकट करणे.

३) कंपनीकडे प्रलंबित असलेल्या तसेच भविष्यात प्राप्त होणाऱ्या सर्व माहिती अर्जांसंदर्भात अधिनियमातील तरतुदीनुसार कार्यवाही करणे.

या सर्व बाबी विचारात घेता आयोगाचे आदेश खालीलप्रमाणे आहेत.

आदेश

१) जी.टी.एल.लि.कंपनीने माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम ५(१)[Sec.5(1)] नुसार जन माहिती अधिकारी व कलम ५(२) [Sec.5(2)] नुसार सहायक जन माहिती अधिकारी यांची निश्चिती (designate) आयोगाचे हे आदेश प्राप्त

होताच शंभर दिवसांच्या आत करावी, त्याचप्रमाणे कलम १९(१) [Sec.19(1)] नुसार दाखल झालेल्या प्रथम अपिलावर कार्यवाही करण्यासाठी प्रथम अपिलीय अधिकारी यांची निश्चिती (designate) करावी.

२) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम ४ [Sec.4] मधील तरतुदीनुसार या प्रकल्पाकरिता जी.टी.एल.लि. कंपनीतर्फे कार्यवाही करण्यात यावी व सार्वजनिक प्राधिकरण या नात्याने अधिनियमातील कलम ४(१)(ख) [Sec.4(1)(b)] नुसार जी.टी.एल.लि.कंपनीकडे उपलब्ध असलेली माहिती स्वेच्छेने प्रकट करण्यासाठी आवश्यक कार्यवाही आयोगाचे हे आदेश प्राप्त होताच एकशेवीस दिवसांच्या आत करावी.

३) जी.टी.एल.लि.कंपनीकडे प्रलंबित असलेल्या तसेच भविष्यात प्राप्त होणाऱ्या सर्व माहिती अर्जासंदर्भात अधिनियमातील तरतुदीनुसार कार्यवाही करावी.

(दी. बा. देशपांडे)
राज्य माहिती आयुक्त,
खंडपीठ औरंगाबाद

औरंगाबाद
दिनांक १८-११-२०१३

प्रमाणित साक्षांकीत प्रत

उप सचिव
राज्य माहिती आयोग, खंडपीठ
औरंगाबाद

प्रत,

१. श्री. हेमंत अ. कापडीया, शांतीनिकेतन कॉलनी, औरंगाबाद
२. श्रीमती शकुंतला पंढरीनाथ शिरसाठ,अध्यक्षा, राष्ट्रीय महिला कामगार संघटना (सुनिल वेअर्स), अंजली बिग सिनेमागृहासमोर,खडकेश्वर, औरंगाबाद
३. श्री. दिनेश पवार,३, विद्यानगर, सहकारी गृहनिर्माण संस्था,गारखेडा,औरंगाबाद
४. श्री. मोहसीन अहेमद,प्लॉट नं. १३, बशीर कॉलनी, रोशन गेट, औरंगाबाद
५. श्री. सचिन अशोक निकम,द्वारा बोधी बिल्डींग, लक्ष्मी कॉलनी,छावणी रोड, औरंगाबाद
६. श्री.कमलकिशोर नागोरी,औरंगाबाद चेतन संकुल, फ्लॅट नं.१,प्लॉट नं.५५, उल्कानगरी, गारखेडा परिसर,औरंगाबाद
७. अध्यक्ष व व्यवस्थापकीय संचालक, जी.टी.एल.लि.मुख्य कार्यालय, जन्मभुमी चेंबर्स, बलार्ड इस्टेट, मुंबई-३८ यांना या निकालपत्रातील नोंदीसंदर्भात पुढील कार्यवाहीसाठी.
८. व्यवस्थापकीय संचालक, महा.राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्या.,मुख्य कार्यालय प्रकाशगड, बांद्रा पुर्व, मुंबई यांना या निकालपत्रातील नोंदीसंदर्भात पुढील कार्यवाहीसाठी.
९. प्रधान सचिव, उर्जा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२ यांना या निकालपत्रातील नोंदीसंदर्भात पुढील कार्यवाहीसाठी यांना या निकालपत्रातील नोंदीसंदर्भात पुढील कार्यवाहीसाठी.
१०. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय,मुंबई-३२ यांना या निकालपत्रातील नोंदीसंदर्भात पुढील कार्यवाहीसाठी.
११. निर्णय नस्ती.

राज्य माहिती आयोग खंडपीठ, औरंगाबाद